23/12/2023

Κάλαντα: «Καλήν Ημέραν Άρχοντες…» τότε και τώρα

/ Παράδοση

«Χριστού τη Θεία γέννηση να μ(πω) στα αρχοντικό σας…» ετοιμάζονται να πουν τα μικρά παιδιά ενόψει των Χριστουγέννων, με πολλές παραλλαγές, από τόπο σε τόπο. Μια παράδοση που είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη γιορτή των Χριστουγέννων, ένα έθιμο που οι μικροί αναγγέλλουν στους μεγάλους τη χαρμόσυνη είδηση της Γέννησης του Θεανθρώπου.

Το μήνυμα παραμένει ίδιο, ο χρόνος όμως αλλάζει τους ρόλους. Τα παιδιά, γίνονται μεγάλοι με τις εικόνες να παραμένουν βαθιά αποτυπωμένες στη μνήμη τους και ανεξίτηλα χαραγμένα στην ψυχή τους τα συναισθήματα.

Οι μεγάλοι γυρνούν λοιπόν το χρόνο πίσω και ανακαλούν τις μέρες που ως μικρά παιδιά, δεκαετίες πριν, έλεγαν τα **κάλαντα** μεταφέροντάς μας εικόνες μιας άλλης εποχής…

«Εμείς γυρίζαμε ολόκληρα χωριά για να μαζέψουμε 3 με 4 δραχμές αφού μας

έδιναν τρύπιες δεκάρες, άντε το πολύ τρύπιες εικοσάρες. Οι αφεντάδες του χωριού ξεχώριζαν… Έδιναν ένα πενηνταράκι» θυμάται ο μπάρμπα Γιάννης Θελούρας από τον Άγιο Κωνσταντίνο που μιλά στο ΑΠΕ-ΜΠΕ.

Στόχος τους να μαζέψουν λίγες δραχμές για να αγοράσουν το γλυκό της εποχής. Καραμέλες… «10 καραμέλες είχαν 1 δραχμή…» μας λέει αλλά είχαν όμως κι άλλα τυχερά…. «Μας έδιναν λίγο λουκάνικο, λίγο μπουμπάρι, δυο-τρία κάστανα, ένα δυο μήλα, ό,τι είχαν τέλος πάντων. Τα μοιράζαμε και τα πηγαίναμε σπίτια μας. Εμείς κρατούσαμε τις τρύπιες δεκάρες και εικοσάρες και τις περνούσαμε σε ένα σκοινί και τις κάναμε κομπολόι»… όπως λέει.

Η κυρά Παναγιώτα Βλάχου γεννημένη το 1938 στην περιοχή της Μακρακώμης που μιλά στο ΑΠΕ-ΜΠΕ ήρθε στη Λαμία από το χωριό της 10χρονο παιδί με την μετακίνηση των πληθυσμών ως «ανταρτόπληκτοι» και έμεινε σε παράγκες ανατολικά τη πόλης. Μιλώντας στο ΑΠΕ-ΜΠΕ θυμάται ότι τα Χριστούγεννα «…οι παρέες έβγαιναν για τραγούδι, 3 φορές. Τη μία τα Χριστούγεννα, την άλλη Πρωτοχρονιά και μετά των Φώτων. Έτσι, όλο αυτό το διάστημα έπαιρναν 10-12 δραχμές… Τα περισσότερα τα έπαιρναν οι γονείς όχι για να μας αγοράσουν κάποια δώρα, αλλά για να καλύψουν τις ανάγκες της οικογένειας. Άφηναν και λίγα που δίναμε στη δασκάλα στο σχολείο για να μας πάει εκδρομή, σε κάποιο κοντινό σημείο μετά το Πάσχα» λέει για να συμπληρώσει πως «μικρά παιδιά εμείς δεν ξέραμε την αξία των χρημάτων. Από συνήθεια βγαίναμε για τραγούδι. Μαζεύαμε λεφτά. Ενθουσίαζε περισσότερο που μαζεύαμε λεφτά. Άλλωστε δεν ξέραμε από ανάγκες. Ούτε γλυκά υπήρχαν, ούτε παιχνίδια υπήρχαν, μία καραμέλα μόνο μπορούσαμε να πάρουμε. Άντε και ένα λουκούμι».

Στην ίδια άλλωστε κατάσταση ήταν οι οικοδεσπότες. Πού να βρουν και αυτοί τα χρήματα να τα δώσουν. «Κάποιες φορές χτυπούσαμε τις πόρτες και δεν μας άνοιγαν ενώ ξέραμε πως κάπου εκεί γύρω ήταν. Θλίψη σε όλη την παρέα. Πιθανά να μην είχαν κάτι να μας δώσουν» θυμάται ο κ. Τάκης Αθανασίου 93 ετών σήμερα από τη Λαμία.

Όμως, επειδή η Λαμία είχε και εμπόρους, έβαζαν στη λίστα τους και ορισμένους από αυτούς, φιλοδοξώντας ότι θα έπαιρναν κάτι παραπάνω. «Δεν θυμάμαι κάποιον επώνυμο, της εποχής, να μας έδωσε κάτι παραπάνω… Αντίθετα θυμάμαι φτωχούς ανθρώπους να μας δίνουν μπομπότα, γιατί ήταν και η πείνα τότε…» λέει στο ΑΠΕ ΜΠΕ ο κ. Τάκης Αθανασίου. Ο ίδιος λέει στο ΑΠΕ-ΜΠΕ ότι «μέσα στη Λαμία στα κάλαντα κυριαρχούσαν οι ομάδες των παιδιών από το " Σλα Μαχαλά" που ήταν τσιγγάνοι. Ήταν περισσότερο πιεστικοί με συνέπεια να κλείνουν τις πόρτες η νοικοκύρηδες…».

Κάθε περιοχή και τα δικά της βάσανα, τα δικά τους κουσούρια τις δικές της διαδρομές… Μάλιστα στη Λαμία ορισμένοι επώνυμοι από τους κατοίκους της για να αποφύγουν τις ομάδες των παιδιών, τους έλεγαν πως «δεν έχουν ψιλά να τους δώσουν» και όπως λέει ο Τάκης Αθανασίου «μας έδιναν 50άρικο αλλά μας ζητούσαν 49 δραχμές ρέστα… Πού να τα βρούμε εμείς να τα γυρίσουμε» θυμάται από τις ιστορίες που του έχουν μείνει χαραγμένες στο μυαλό του δεκαετίες τώρα.

«Τα μικρά παιδιά τώρα δεν έχουν αυτοσκοπό να μαζέψουν χρήματα για να αγοράσουν κάτι. Δεν έχουν και τις ίδιες ανάγκες. Το πολύ πολύ να πάνε μέχρι τον παππού, τη γιαγιά, το θείο τη θεία και αυτό κάποιες φορές συνοδεία των γονιών» σημειώνει στο ΑΠΕ-ΜΠΕ η Παναγιώτα Βλάχου και συμπληρώνει «τι κι αν τους περιμένουν με το πενηντάρικο ή το κατοστάρικο. Πιθανόν να τους ενδιέφερε περισσότερο το γεγονός ότι τους σταμάτησαν το ηλεκτρονικό παιχνίδι που έπαιζαν…. Δεν δείχνουν και ιδιαίτερα μεγάλη έφεση να μάθουν κάποια κάλαντα από την αρχή μέχρι το τέλος…»

Όπως σημειώνει ο Στάθης Κοντονίκος «τώρα περιορίζονται στους δύο-τρεις πρώτους στίχους. Βρίσκουν διάφορους τρόπους για να τελειώνουν γρήγορα και να απομακρυνθούν. Έχουν ξεχάσει ακόμη και τις ευχές που ήταν τα καλοπιάσματα για τους οικοδεσπότης όπως “σε αυτό το σπίτι που ‘ρθαμε πέτρα να μη ραγίσει και ο νοικοκύρης του σπιτιού 1.000 χρόνια να ζήσει…” που ήταν μία από τις ευχές που άκουγες στα περισσότερα κάλαντα»

Σε άλλες περιοχές όπως στην Πελοπόννησο «έδειχναν περισσότερο βιαστικοί», και συγκεκριμένοι σε αυτό που ζητούσαν λέγοντας πως «εμείς εδώ δεν ήρθαμε να φάμε και να πιούμε, μα αφού σας αγαπούσαμε ήρθαμε να σας δούμε. Δώστε μας και τον κόκορα, δώστε μας και την κότα, δώστε μας και 5-6 αυγά, να πάμε σε άλλη πόρτα»

Σε όποια γωνιά της χώρας κι αν τα ακούσεις τα κάλαντα εύκολα μπορείς να διαπιστώσεις ότι είναι ένα ενδεικτικό κομμάτι της ιστορίας των ανθρώπων, καθώς περιλαμβάνουν μηνύματα για τις ανθρώπινες σχέσεις, για την οικονομία και την οικονομική κατάσταση, για τα ήθη των περιοχών. Μηνύματα για τη στάση τους απέναντι στο παρελθόν και το μέλλον. Απέναντι και σε κάθε τι διαφορετικό και αλλιώτικο… Διαχρονικά τα κάλαντα ήταν αυτά που οικοδόμησαν τη σχέση των μικρών με τους μεγάλους με διαφορετικούς στόχους κάθε φορά.

Όπως και να ΄χει όμως η παράδοση συνεχίζεται. Τα κάλαντα είτε με τον έναν είτε με τον άλλο τρόπο ήταν ο προάγγελος, το χρώμα των γιορτινών ημερών. Διαχρονικά ακόμα και από τους Βυζαντινούς χρόνους ήταν μαντάτο που

μετέφεραν και το μεταφέρουν τα μικρά παιδιά για κάτι σημαντικό που φτάνει.

(ΠΗΓΗ: ΑΠΕ-ΜΠΕ / ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΨΩΜΑΣ)